

۳ کلید طلایی پیشرفت در امور

تجربه‌های
عادل
نوری

در ماه ربیع الاول هستیم، ماهی که به شادی و سرور معروف است. در این ایام مؤمنان گردهم می‌آیند و این روزهای مبارک را پاس می‌دارند. همچنین مجالس ازدواج و سایر میهمانی‌ها برقرار است. درست است که این مراسم به منظور رواج شادی قلبی‌مان از اتفاقات خوب زندگی برگزار می‌شود اما در حین انجام مراسم هم ممکن است دلخوری به وجود بیاید، پس قبل از هر چیزی اگر بنای شاد کردن میهمانان و خانواده خود را دارید، این حدیث پیامبر^(ص) و نکته‌های آن را به خاطر بسپارید. پیامبر خدا^(ص) می‌فرمایند: «ثَلَاثٌ مِّن لِّمَ یُکُن فِیْهِ لِمَ یُتِمَّ لَهُ عَمَلٌ وَرَغْ یُحْزَنُ عَنْ مَّعَاصِی ... وَخُلُقٌ یُّدَارِی بِهِ النَّاسُ وَحِلْمٌ یُّرَدُّ بِهِ جَهْلُ الْجَاهِلِ: سه چیز است که هر شخصی نداشته باشد، هیچ عملی از او تمام و کامل نیست: پاکدامنی و ورعی که او را از نافرمانی خدا بازدارد و خوبی که به سبب آن با مردم مدارا کند و بردباری و حلمی که به وسیله آن، رفتار جاهلانه نادانان را دفع کند».

این سه خصلت در هر کاری به ما کمک می‌کند تا بتوانیم به خوبی از پس امور بر بیاییم، اینکه در هر موقعیتی اول از خدای خود حیا کنیم و خود را در برابر او ببینیم تا بتوانیم به کارهایی که مخالف دستورات الهی است، جواب منفی بدهیم و دل را فقط به خدای خود استوار و سلامت نفس خویش را حفظ کنیم و جز از خدا ترسیم. دومین خصلتی که پیامبر اکرم^(ص) فرموده‌اند تضمین کننده صحت زندگی اجتماعی ماست، در توصیه به مدارا از امام علی^(ع) نقل شده است: «ثَمَرَةُ الْعَقْلِ مَدَارَةُ النَّاسِ: میوه خرد، مدارا کردن با مردم است» (غرر الحکم: ۴۶۶۹).

عقل، انسان را به مدارا کردن با مردم، حکم می‌کند که نه تنها قلب انسان سالم و مهربان، حکم به مهربانی و سازش با مردم می‌کند که عقل انسانی نیز این امر را تأیید می‌کند.

از امام صادق^(ع) پرسیده شد معنای این آیه از قرآن که امر به سخن نیکو با مردمان می‌کند، چیست؟ «و با مردم نیک سخن بگویند بقره، ۸۳». ایشان پاسخ دادند: «أَيُّ النَّاسِ كُلِّهِمْ مُؤْمِنُهُمْ وَمُخَالَفُهُمْ. أَمَّا الْمُؤْمِنُونَ فَيَسْطُرُ لَهُمْ وَجْهَهُ وَأَمَّا الْمُخَالَفُونَ فَيُكَلِّمُهُم بِالْمَدَارَةِ لِاجْتِنَادِ إِيْهِمْ إِلَى الْإِيمَانِ فَإِنَّهُ بَاسِئَرٍ مِّنْ ذَلِكَ يَكْفُ شُرُورَهُمْ عَنْ نَفْسِهِ وَعَنْ إِخْوَانِهِ الْمُؤْمِنِينَ» مقصود، همه مردمان اعم از مؤمن و مخالف است اما با مؤمنان، باید گشاده رو بود و با مخالفان باید به نرمی و مدارا سخن گفت تا به سوی ایمان کشیده شوند و کمترین ثمرش این است که خود و برادران مؤمنشان را از گزند آنان مصون می‌دارد. از نتایج و دستاوردهای مدارا با مردم، نمونه‌های دیگری را نیز می‌توان بیان کرد اما کافی است خودتان مروری کنید اتفاقاتی را که با رها تجربه کرده‌اید تا ببینید خیلی از ناراحتی‌ها و دلخوری‌ها با کمی گذشت و مدارا، اصلاً رخ نمی‌داد.

درباره خصلت سوم نیز همین نمونه را می‌توان گفت که صبوری بر کارهای فردی که می‌دانید از سر ناآگاهی روی می‌دهد و بردباری در زمان‌هایی که شما افق دید وسیع تری در برابر اتفاقات جاری دارید، موجب می‌شود به عنوان یک طرف ماجرا، کنترل آرامش و اتفاقات را در دست بگیرید. بی‌شک رفتن به مسیر درست با خشم و عصبانیت محقق نمی‌شود. اگر هم دیگران با ترس در لحظه، شما را تأیید کنند، به معنای این نیست که بعداً به مسیر خود برخواهند گشت. اینکه در خانواده بر سر هر موضوع ریز و درشتی بایکدیگر توافق نداشته باشیم، فقط رنجش به وجود می‌آورد اما فکر کنید هدف از کنار یکدیگر بودن، شاد شدن و به ثمر رساندن و پیش بردن کارها باشد، آن وقت چه فرقی می‌کند چطور و چگونه؟ همین که از حدود الهی خارج نشویم، کافی است.

روایت بهار

دانستن درباره زندگی بزرگان دین به ما کمک می‌کند تا بتوانیم در موقعیت‌های مختلف، واکنش درستی از خود نشان بدهیم که درستی هر کار ما باید مبنایی داشته باشد و چه مبنایی بهتر از سیره و نحوه زندگی بزرگان دینمان؟ مجموعه چهارده جلدی «روایت بهار»، که تاکنون شش جلد آن برای شش معصوم^(ع) به چاپ رسیده است. نگارش حجت الاسلام والمسلمین حسین سیدی است. جلد اول این مجموعه، به نام «هم‌نام گل‌های بهاری»، نگاهی نو به زندگی و شخصیت پیامبر گرامی^(ص) است. این اثر در دهه ۸۰ شمسی، برنده جایزه کتاب سال حوزه علمیه قم شد. این سیره کاربردی به بیش از صد موضوع مثل سیمای ظاهری، سیمای باطنی، سبک زندگی فردی و اجتماعی و سیاسی، ارتباط با خدا، دیگران و طبیعت، توصیه‌های اجتماعی و سیاسی و نظامی و حتی محیط زیست و حقوق مخالفان و حیوانات و... می‌پردازد.

«امیر گل‌ها»، نگاهی نو به زندگی و شخصیت امام علی^(ع) دارد و جلد دوم از مجموعه چهارده جلدی «روایت بهار»، با سیره کاربردی چهارده معصوم^(ع) است که به امیرالمؤمنین علی^(ع) اختصاص دارد و نامزد دریافت جایزه کتاب سال ولایت شد. از فصول و مباحث این کتاب می‌توان به این نمونه‌ها اشاره کرد: خویششن، سیمای ظاهری، خفتن، خندیدن، خوردن، نوشیدن، نشستن، بهداشت بدن، بهداشت محیط، پوشاک.

«خاطر نازک گل»، جلد سوم از مجموعه چهارده جلدی «سیره کاربردی چهارده معصوم^(ع)»، یا «سبک زندگی مجموعه معصومین^(ع)» است که در دهه ۸۰، برنده جایزه کتاب سال حوزه علمیه قم شد. در این مجموعه سعی شده است مسائل مختلف زندگی از دیدگاه اهل بیت^(ع) بیان شود و هدف آن، پاسخ به این سؤال است که در روزگار امروز و برای انسان قرن بیست و یکم، چگونه اهل بیت^(ع) می‌توانند الگو باشند و چگونه می‌توانند گرهی از زندگی مردم بازکنند.

این سیره کاربردی که بیش از پنجاه موضوع مثل سیمای ظاهری، سیمای باطنی، سبک زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی و سیاسی، دفاع از ولایت، خطبه‌های انقلابی حضرت زهر^(ص)، ماجرای فدک، ارتباط با خدا، دیگران و طبیعت، حقوق مخالفان و حیوانات و... را شامل می‌شود، برای عموم مردم به ویژه جوانان و نوجوانان نوشته شده است. نویسنده برای نگارش این کتاب، پانصد منبع مطالعه کرده و دیده که از دیوبست و بیست و نه تایی آن‌ها بهره گرفته شده است.

۳۰ شهریور
۴ مهر ۱۳۹۵
شماره ۴۰۴۴

۱۴

شهر

امانت‌داری و اهمیت آن در آیات و روایات

امانت‌داری، پلی به نیکی

حمیده ذاکری! واژه‌ها و معانی بزرگی هستند که برای ما در زندگی روزمره عادی شده‌اند. یکی از این واژه‌ها، واژه امانت است. بیشتر ما می‌دانیم که امانت به معنی مال یا وسیله‌ای است که به کسی می‌سپارند تا از آن نگهداری کند و همه بسیار شنیده‌ایم که خیانت در امانت، یکی از زوایای اخلاقی است، با این حال وقتی به آموزه‌های دین اسلام نگاه می‌کنیم، متوجه می‌شویم امانت معنای گسترده تری دارد و با درک این معنای گسترده، درمی‌یابیم که چرا خیانت در امانت در شمار گناهان کبیره جای گرفته است. ابتدا خوب است بدانیم با توجه به آیات و روایات، امانت تنها شامل مال و چیزهایی از این دست نمی‌شود، بلکه صفتی است که در رابطه با خداوند، خانواده و سایر انسان‌ها و همچنین محیط اطرافمان، معنا پیدا می‌کند. از این منظر، جان ما، اولاد و نعمت‌هایی که پروردگار به ما عطا کرده است، همه امانت‌های الهی هستند که ما در برابر آن مسئول هستیم. با توجه به این تعریف، درک می‌کنیم چرا در احادیثی که از پیامبر^(ص) و امامان معصوم^(ع) به ما رسیده است، آن بزرگواران تأیین اندازه برای پاسداری و مراقبت از امانت، اهمیت قائل شده‌اند. در این احادیث، گاه از امانت به عنوان یکی از اصول اساسی مشترک در میان همه ادیان آسمانی یاد شده است و گاه به عنوان نشانه اصلی ایمان، و گاه سبب جذب رزق و روزی و جلب اعتماد مردم، سلامت دین و دنیا و غنا و بی‌نیازی دانسته شده است. در ادامه برخی از این روایات را با هم مرور می‌کنیم.

خیانت در امانت، توجیه ندارد

واژه خیانت تنها دویار در قرآن کریم در سوره انفال (آیات ۵۸ تا ۷۱) آمده، ولی مشتقات آن، چهارده بار به کار رفته است. خیانت در امانت در منابع دینی به طور مثال کتاب «گناهان کبیره، آیت‌ا... دستغیب، از گناهان کبیره معرفی شده است. در آیات بی‌شماری از قرآن کریم بر معصیت بودن خیانت در امانت و لزوم رد امانت، تأکید شده است. آیه‌ای که دلالت بر حرمت امانت می‌کند، آیه ۲۷ سوره انفال است. در این آیه می‌خوانیم: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، (در کار دین) با خدا و رسول و در امانت‌های خود بایکدیگر خیانت نکنید» (انفال، ۲۷). در احادیث اهمیت رعایت امانت، برابر با ایمان فرد آمده است و در حدیثی از پیامبر اکرم^(ص) می‌خوانیم: «فردی که امانت را رعایت نمی‌کند، ایمان ندارد» (انوار، جلد ۷۴، صفحه ۲۷۳).

امانت، کوچک و بزرگ ندارد

پس از شناخت امانت‌هایی که نزد ماست، خوب است بدانیم سهل انگاری در مراقبت از امانت، کوچک و بزرگ نمی‌شناسد. ممکن است دوست مامالی بسیار اندک یا شیشویی بسیار کم ارزش از نظر مالی را به ما سپرده باشد اما باید مراقب باشیم که کم و زیاد بودن آنچه پیش ما امانت گذاشته شده و همچنین جایگاه فردی که به ما اعتماد کرده است، به هیچ عنوان از اهمیت موضوع کم نمی‌کند. بر اساس آنچه از سیره ائمه اطهار^(ع) رسیده است، ما موظفیم امانت را حتی اگر سوزنی کوچک باشد، به سلامت به صاحبش برسانیم. در همین زمینه در حدیثی از رسول خدا^(ص) خطاب به امام علی^(ع)، می‌خوانیم: «ای ابوالحسن! امانت را چه مربوط به شخص نیکوکار باشد چه بدکار، چه کم باشد چه زیاد، به صاحبش برسان، حتی اگر نخ و سوزن باشد» (بحار الانوار، جلد ۷۴، صفحه ۲۷۳).

ما همه امانت الهی هستیم

برای مراقبت و پاسداری از یک چیز ابتدا باید وجود خود آن را بشناسیم، بر اساس آنچه در ابتدای گزارش آمد، امانت در همه روابط آدمی از رابطه با خالق تا مخلوق تعریف می‌شود. از این منظر، نعمت‌های معنوی و مادی که خداوند در جسم و جان انسان به ودیعه نهاده است، همگی امانت‌های او هستند. همچنین اموال و ثروت‌های مردم، پست‌ها و مقام‌های اجتماعی، امانت‌هایی‌اند که مردم مأمور حفظ آن‌ها هستند. فرزندان در دست پدر و مادر و شاگردان در نزد معلم‌ان، همه امانت‌های الهی محسوب می‌شوند. آب، خاک، هوا و هر آنچه خداوند برای زندگی بشر در جهان طبیعت آفریده است، هر کدام امانتی‌گران بها در دست انسان‌هاست که خیانت به آن‌ها گناهی بزرگ محسوب می‌شود. آنچه دوستانم در اختیار ما می‌گذارد، چه یک شیء باشد یا یک سخن، امانت محسوب می‌شود و ما نباید در اعتماد او خللی وارد کرده، به اصطلاح به آن خیانت کنیم. در این زمینه پیامبر^(ص) به «ابوذر» فرمودند: «گفت و گوهای مجالس خصوصی، امانت است و افشای سِر برادر، خیانت».

پیامبر
اکرم^(ص)

فردی که امانت را تراشید
نمی‌کند، ایمان ندارد

وسیله شناخت دین داران

همان‌طور که گفتیم، پیامبر خدا امانت‌داری را از نشانه‌های ایمان دانسته‌اند. خوب است بدانید که این صفت را ائمه معصوم^(ع) گزیده‌ای برای شناخت اطرافیان معرفی کرده‌اند و آن را نشان‌دهنده صحت ایمان و تمیز دین‌داران دانسته‌اند. امام صادق^(ع) درباره آزمایش ایمان مردم فرموده‌اند: «نگاه به رکوع و سجود طولانی افراد نکنید» (و تنها آن را نشانه دیانت آن‌ها ندانید)، زیرا این چیزی است که ممکن است به آن عادت کرده باشند و هرگاه آن را ترک کنند، نگران می‌شوند ولی به راستگویی و امانت آن‌ها نگاه کنید» (همان، صفحه ۱۰۵، حدیث ۱۳). رسول خدا^(ص) نیز در این باره فرموده‌اند: «به‌فرونی نماز و روزه آن‌ها و کثرت حج و نیکوکاری‌شان و سروصدایشان در شب (هنگام راز و نیاز با خدا) نگاه نکنید، بلکه به راستگویی و امانت آن‌ها بنگرید» (بحار الانوار، جلد ۷۲، صفحه ۱۱۴، حدیث ۵).

از اخلاق پیامبران

در مکه دوران جاهلیت، «امین» صفتی بود که محمد رسول خدا^(ص) را به آن می‌شناختند. در حدیثی از امام صادق^(ع) آمده است: «خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نکرد، مگر اینکه راستگویی و ادای امانت نیکوکار و بدکار، جزو تعلیمات او بود» (اصول کافی، جلد ۲، صفحه ۱۰۴). این روایت، بیانگر ارزش امانت‌داری به عنوان صفت پیامبران و همچنین اهمیت آن در تمام ادیان آسمانی است و نشان می‌دهد که امانت‌داری باید جزو تعلیمات و اصول ثابت زندگی ما باشد. در حدیثی کوتاه و بسیار پرمعنی از امام علی^(ع) می‌خوانیم: «رأسُ رِيشه و اساس و سرچشمه) اسلام، امانت است» (شرح غرر الحکم، جلد ۴، صفحه ۴۷).

موجب خیر دنیا و آخرت

رعایت امانت هم آثار دنیوی برایمان به دنبال دارد و هم در رشد و کمال ما مؤثر است و دارای آثار اخروی است. امام علی^(ع) در حدیثی درباره نتایج رعایت امانت فرموده‌اند: «امانت، رزق و روزی می‌آورد و خیانت، موجب فقر است» (بحار، جلد ۷۸، صفحه ۶۰). شبیه همین معنی با کمی تفاوت از لقمان حکیم نقل شده است: «پسرم! امانت را ادا کن تا دنیا و آخرت تو سالم باشد و امین باش تا غنی شوی» (معانی الاخبار، صفحه ۲۵۳، بحار الانوار، جلد ۷۲، صفحه ۱۱۷). همچنین بر اساس سیره ائمه^(ع)، رعایت امانت تمرینی است که می‌تواند ما را به مراتب والای رشد و کمال برساند. امام صادق^(ع) به یکی از یاران‌اشان به نام عبدا... بن ابی یعفور، فرمودند: «نگاه کن ببین علی^(ع) در سایه چه چیزی آن همه مقام نزد پیامبر اسلام^(ص) پیدا کرد، آن را بشناس و رها مکن». سپس افزودند: «اگر علی^(ع) به آن همه مقام در نزد پیامبر^(ص) رسید، به دلیل راستگویی و ادای امانت بود» (اصول کافی، جلد ۲، صفحه ۱۰۴، حدیث ۵).

ضامن سعادت

روایاتی که تاکنون خواندید تنها تعدادی از بیانات ائمه اطهار^(ع) درباره امانت‌داری و اهمیت آن بودند و نشان می‌دهند که این صفت اخلاقی چه جایگاهی در میان آموزه‌ها و تعلیمات اسلامی دارد و سستی در آن‌ها تا چه اندازه می‌تواند برای ما، زندگی دنیایی و آخرتمان و همچنین جامعه‌مان زیان‌بار باشد. گفتیم که امین، صفت معروف پیامبر اکرم^(ص) بود و مسلم است که امت این مرد بزرگ نیز باید به این صفت آراسته باشند و شناخته شوند. رسول خدا^(ص) امانت‌داری و اعتماد را از ریشه‌های سعادت زندگی دنیوی و اخروی امتشان دانسته و در این باره فرموده‌اند: «امت من همواره در مسیر خیر و سعادت هستند تا زمانی که به یکدیگر محبت و اعتماد کنند و امانت را به صاحبان آن بپردازند و از حرام پرهیز کنند. میهمان را اگر می‌دارند، نماز را برپا کنند و زکات را بپردازند و هنگامی که چنین نکردند، به قحطی و خشک‌سالی گرفتار می‌شوند» (بحار الانوار، جلد ۷۲، صفحه ۱۱۵).

